

Avsändarens tjänsteställe/handläggare

Regional utveckling
Susanne Sahlin

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

li.remissvar@regeringskansliet.seli.rul.remissvar@regeringskansliet.se

Handläggare/er beteckning

Li2025/01327

Datum

2025-10-10

Dnr

25RUN497

Sida

1(6)

Yttrande över remiss, betänkandet Ökad tydlighet, stärkt samverkan - förutsättningar för framtidens utvecklingspolitik (SOU 2025:85)

Region Västernorrland tackar för möjligheten att bemöta delbetänkandet och vill, inledningsvis, uppmärksamma det arbetssätt som präglar den särskilde utredaren och hans sekretariat. Det har gett såväl förtroendevalda som tjänstepersoner information och god insyn i processen. Vi tolkar delbetänkandet som en uppmaning att fortsätta bidra till utredningens arbete, vilket vi primärt i detta läge gör som regionalt utvecklingsansvarig aktör. Nu aktuellt yttrande har föregåtts av dialog och förankring med såväl kommuner, andra regioner, SKR, länsstyrelsen, Mittuniversitetet och Leader. Övriga aktörer i Regionala och Stora samverkansrådet har haft möjlighet att lämna reflektioner efter dialog med särskild utredare i slutet av augusti.

Vi välkomnar regeringens beslut att tillsätta en utredning av de territoriella politikområdena, roll- och ansvarsfördelning samt förutsättningarna att stärka flernivåsamverkan. Delvis överlappande politikområden skapar en onödig otydlighet, både för den som arbetar med frågorna och den som söker kontakt för att få del av politikens insatser. Utöver otydlig roll- och ansvarsfördelning är den bristande långsiktigheten i uppdrag och det bristande helhetsperspektivet i regeringens styrning något som försvårar ett effektivt genomförande av de nuvarande territoriella politikområdena.

Regionernas ansvar för en hållbar samhällsutveckling handlar i grunden om demokratisk förankring och beslut utifrån lokala och regionala förutsättningar. Den territoriella politiken förutsätter därutöver fungerande flernivåstyrning som inkluderar nationell nivå. Eftersom alla politiska beslut, oavsett sektorsområde, får effekter eller konsekvenser i en geografi välkomnar vi i Västernorrland utredningens signaler om en långsiktig utvecklingspolitik med sikte mot 2050. En utvecklingspolitik som i ökad utsträckning utgår från ett territoriellt synsätt och med en flernivåstyrning som ger aktörer på alla nivåer en tydlig styrning och förutsättningar att, inom ramen för sina uppdrag, beakta territoriella förutsättningar. Platsens förutsättningar och behov bör vara styrande.

Postadress

Region Västernorrland
871 85 Härnösand

Besöksadress

Storgatan 1
Härnösand

Telefon

0611-800 00

E-post

region.vasternorrland@rvn.se

Kommentarer

Författningsförslag – att stärka kopplingen till civila samhällets aktörer

Region Västernorrland stödjer utredningens förslag om ett förtydligande i Lagen om (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar, att i 9§ stärka civilsamhällets roll att jämföras med näringslivet. Den stärkta formuleringen ger en tydlighet om vikten av civilsamhällets roll i det regionala utvecklingsarbetet och en likvärdighet mot exempelvis reglering av kultursamverkansmodellen. Ändringen innebär ingen egentlig förändring för oss, eftersom samverkan med civilsamhället redan nu ingår i vårt dagliga arbete. Vi vill uppmärksamma att det, med en starkt förväntan på civilsamhällets aktörer, är viktigt att aktörerna också ges finansiella förutsättningar och kapacitet att möta upp i samverkan och för samråd. Såväl kommuner som regioner har stärkt sin finansiering till aktörerna över tid, delvis beroende på att nationell finansiering stramats åt. Vi ställer oss däremot tveksamma till att lagen ska innefatta hänvisning till annan lagstiftning (om nationella minoriteter). Tillägget signalerar en bristande tillit till regionernas förmåga att beakta andra lagar. Önskvärt vore i stället om de lagar och förordningar som styr det regionala utvecklingsansvaret (och som aktualiserades senast 2024) speglas i länsstyrelsernas och andra statliga myndigheters instruktioner och regleringsbrev, något vi inte upplever slutförts sedan regionbildningen 2019.

Ett samlat politikområde

Region Västernorrland instämmer med delbetänkandets resonemang om behovet av en mer samlad, territoriell utvecklingspolitik med tydlig ansvarsfördelning. Vi stödjer också resonemanget om att regionerna ska ha ett starkare och mer formellt breddat uppdrag, och att det kan stärkas ytterligare med frågor som idag inryms i landsbygdspolitiken. Vi håller också med om att kommunerna är avgörande för lokal och regional samhällsutveckling. Västernorrland kategoriseras som ett glest landsbygdslän, vilket bland annat gör att vi har kompensatorisk finansiering (gleshetsallokering) genom EU:s sammanhållningspolitik. Vårt uppdrag är att beakta inomregionala skillnader, hitta lösningar för en gles geografi och med det skapa balans mellan och inom städer, tätorter och landsbygder. Det finns en förväntan att regionerna, genom den regionala utvecklingspolitiken, också ska uppfylla landsbygdspolitikens mål, samtidigt som ansvar och finansiering i hög grad kopplats till statliga myndigheter. Vi uppmuntrar därför utredningen att fortsätta utreda ansatsen att slå samman politikområdena till en ny sammanhållen territoriell politik, och genom detta också stärka regionernas uppdrag och ansvar för lokal och regional utveckling.

Förstärkt territoriell ansats med funktionell samverkan

Region Västernorrland uppskattar de fortsatta vägval som utredningen presenterar och håller med om att en territoriell politik ska utgå från platsers specifika förutsättningar, för att skapa ett sammanhållet Sverige. En platsbaserad utvecklingspolitik främjar

demokratin, men förutsätter också att en ökad statlig styrning inte inskränker det kommunala och regionala självstyret. **Att** samverkan ska ske kan självklart regleras, men **hur** samverkan ska organiseras måste utgå från regionala och lokala förutsättningar och också förutsättas vara flexibelt utifrån behov och utmaningar, vilket Region Västernorrland och länets kommuner, länsstyrelsen och Leader är överens om i våra respektive yttranden. Region Västernorrland står också bakom delbetänkandets resonemang om en förtydligad och ökad styrning av statliga myndigheter för att stärka möjligheten till effektiv flernivåsamverkan mellan myndigheter, länsstyrelser, regioner och kommuner. Det är avgörande att ansvariga sektorsmyndigheter möter upp för att flernivåsamverkan ska fungera i praktiken. Det handlar om att konkret och effektivt agera utifrån ett systemperspektiv.

En förtydligad ansvarsfördelning mellan regioner och länsstyrelser

För att lyckas i det regionala utvecklingsansvaret är regionerna beroende av samverkan med såväl statliga myndigheter, som kommuner, näringsliv och civilsamhällets aktörer. Länsstyrelsen har en viktig roll att, inom ramen för sina verksamheter och sin myndighetsutövning, bidra till länets utveckling och samordna statliga myndigheter på regional nivå. Region Västernorrland delar utredningens slutsatser om att ansvarsfördelningen mellan regioner och länsstyrelser måste bli tydligare, för effektivitet, minskad otydlighet och risk för dubbelarbete. Då länsstyrelserna är den enda statliga myndigheten med verksamhet i varje län är det också angeläget att, för andra myndigheter, förtydliga vikten av de regionala och lokala perspektiven, eftersom deras territoriella ansats har en annan geografisk indelning. Statens närvaro i hela landet är central, för att säkerställa tillgänglighet och likvärdighet till grundläggande samhällsservice.

Framåtsyftande medskick

Region Västernorrland uppskattar den nulägesbild och de antaganden som delbetänkandet signalerar. Samtidigt vill vi lämna följande framåtsyftande medskick och resonemang till utredningens fortsatta arbete, i syfte att både bredda och fördjupa de faktorer som är förutsättningsskapande för en ny, långsiktig territoriell politik.

Bredden av det regionala utvecklingsansvaret saknas

Omfattningen och förväntningarna på regionerna och det regionala utvecklingsansvaret har breddats över tid, vilket saknas i delbetänkandets beskrivningar: exempelvis fysisk och digital infrastruktur, stärkt företagande och näringslivsutveckling, en internationellt konkurrenskraftig FOI, det sedan 2022 reglerade ansvar regionerna har inom kompetensförsörjningen och nu aktuellt utvecklingsområde för att stärka regionernas kapacitet inom regional strategisk (fysisk) planering. Osynligheten för bredden i RUA-uppdraget gör också att kopplingen till ansvariga nationella myndigheter och berörda politikområden saknas för dessa ansvarsområden. Ett sådant exempel är avsaknad av

resonemang kring universitet, högskolor och forskningsinstitut som motorer för regional utveckling och den infrastruktur som behövs för utbildning, kunskap och inte minst FoI. De utgör centrala aktörer för länens utveckling genom forskning, utbildning och nyttogörande av forskningsbaserad kunskap och bidrar med kompetensförsörjning och kompetensutveckling, liksom till innovationer som stärker hela landet. En långsiktig och stabil finansiering till lärosäten utgör också en pusselbit till territoriell utveckling, oavsett utgiftsområde.

Lokala och regionala lösningar avgörande för att nå målen med territoriell politik
Med kännedom om platserns förutsättningar, värde och potential blir beslut begripliga, legitimiteten stärks och delaktigheten och engagemanget ökar. Sammantaget utgör detta grunden till robusta samhällen som fungerar också i kris. Logiken för att utveckla landsbygderna är densamma som för regional utveckling i stort, men verktygen och insatserna behöver vara anpassningsbara utifrån de enskilda platsernas behov. Region Västernorrland använder därför våra verktyg för att koppla ihop lokal och regional nivå, genom att säkerställa att fler lokala aktörer kan bidra, exempelvis i länets Leader-områden eller utvecklade samverkan med civilsamhällets aktörer. De arbetssätt som utvecklats inom Leader visar att underifrånperspektiv, medskapande och partnerskap lokalt och regionalt skapar förutsättningar för livskraftiga och attraktiva miljöer.

Företagen som verkar i våra landsbygder har samma utvecklingsbehov som företag i våra samhällen och städer, men får ägna mer av sin tid att oroa sig för bristande likvärdighet avseende digital och fysisk infrastruktur inkl. telefoni, vacklande post- och paketutlämning och obefintlig kontanthantering – något som borde ligga i statens kompensatoriska ansvar att ge likvärdiga förutsättningar till utveckling och konkurrenskraft. Vi känner ett stort ansvar för våra bygder, vilket gjort att vi, tillsammans med länets kommuner söker finansieringslösningar för att säkra strukturer som fungerar i glesa miljöer, riktade satsningar som ger företag både på landsbygden och i större samhällen och städer likvärdiga möjligheter att utvecklas. Därför förutsätter vi att Svesam ytterligare betonar vikten av kunskap om hela landet i alla led – och att staten aktivt tar ansvar för att grundläggande och likvärdiga förutsättningar finns för lokal och regional utveckling i Västernorrland, i Norra Sverige och hela landet.

Effektiva strukturer för samordning måste inkludera en bredd av myndigheter
I linje med resonemanget ovan saknas beskrivningar om hur en bredd av statliga myndigheter måste få förtydligade uppdrag, verktyg och stärkt styrning att bistå regionerna, samt att möta upp i den koordinering av samverkan som åligger regionerna (och länsstyrelserna). Det behövs också förtydliganden att statliga myndigheter behöver öka sin kunskap om territoriella perspektiv och förutsättningar. Vi uppmuntrar därutöver utredningen att våga föreslå att och hur andra politikområden ska ta geografiska och kompensatoriska hänsyn för att målen för en territoriell politik ska

kunna uppnås. Utredningen framhåller att staten och regionerna har ett delat ansvar för den regionala utvecklingspolitiken, vilket i mångt och mycket handlar om att hantera och lösa ut tvärsektoriella frågor. Vi har därför stora förhoppningar på att utredningen kan förstärka bilden av det systemperspektiv som krävs samt möta behoven av definitioner av exempelvis flernivåstyrning och asymmetrisk styrning, i ett territoriellt perspektiv

En verksamhetslogik som inte befäster systemfel

Utredningsdirektivet efterfrågar tydligare mål för den territoriella politiken och utredningen har därför föreslagit fortsatt utredning av en övergripande verksamhetslogik för att följa upp och stärka förutsättningarna till resultatorienterad styrning. Region Västernorrland ser fram emot en verksamhetslogik som på övergripande nivå åtgärdar de inbyggda systemfel som finns idag. Om staten och regionerna ska ha ett delat ansvar för territoriell utveckling bör en verksamhetslogik och uppföljning av politiken också ha ett breddat anslag att inkludera politikens komplexa ansvarsfördelning och finansieringslogik. Att inte enbart kräva resultatredovisning av regionerna utan också tydligare styra rapportering om hur statliga myndigheter beaktat de territoriella perspektiven i sina sektorspolitiska uppdrag. Först då synliggörs också hur andra utgiftsområden bidrar till den territoriella politikens genomförande. Därutöver finns skäl att på olika sätt bekräfta och synliggöra hur stort ansvar kommuner tar för territoriets utveckling utöver sitt grundläggande välfärdsuppdrag. Likt SKR vill vi i sammanhanget framhålla att alltför detaljerade målformuleringar riskerar att begränsa aktörers möjlighet att prioritera och utforma insatser utifrån lokala förutsättningar och behov. Regionerna bör därför involveras i arbetet för metodutveckling för både den föreslagna verksamhetslogiken som en utvecklad uppföljningsmodell.

Finansiering av den territoriella politiken

En allt bredare regional utvecklingspolitik behöver resurser från flera utgiftsområden i kombination med ökad styrning av sektorsmyndigheter. Att se enbart på utgiftsområde 19 riskerar befästa befintliga systemfel och starkt begränsa möjligheterna att genomföra en framtida långsiktigt hållbar territoriell politik. Utredningen behöver också ta fasta på en bredare definition för territoriell sammanhållning, där kompensatoriska inslag behövs för att skapa likvärdig utvecklingskapacitet över landet.

Styrning och finansiering från EU har historiskt haft väldigt stor betydelse för genomförandet av de territoriella politikområdena. Utifrån EU-kommissionens aktuella förslag om ny långtidsbudget som föreslår ny struktur för hantering av bland annat sammanhållningspolitiken finns en oro för hur den territoriella politiken ska komma att finansieras. Särskilt då den regionala involveringen och fördelningen av medel inte längre är ett krav i de nya förslagen.

Likt många andra regioner i Sverige utgörs det regionala utvecklingskapital som Västernorrland har tillgång till i stor utsträckning av EU:s finansiering från sammanhållningspolitiken. En nationell hantering av fonderna skulle det innebära runt 2 miljarder kronor mindre i öronmärkt regionalt utvecklingskapital för Mellersta Norrland över sju år, utan inräkning av medfinansiering från andra regionala aktörer. En sådan förskjutning signalerar att grundtanken med regionbildningen, och var beslut som rör lokal och regional utveckling primärt bör fattas, glömts bort.

Delbetänkandet identifierar att nuvarande politik saknar en tydlig finansiell ram för landsbygderna. Likt Örnsköldsviks kommun bedömer vi att en djupare analys av nordiska modeller, som Norges differentierade arbetsgivaravgifter och lokal inkomst från naturresurser, vore relevant. Dessa ger landsbygden ekonomisk styrka och främjar ett levande näringsliv. Genom att studera sådana fördelningssystem kan Sverige uppnå bättre territoriell sammanhållning och mer hållbara resultat. Det skulle också ge den kommunala nivån bättre utvecklingskapacitet att, som utredningen identifierat, stärka den viktiga roll de har i flernivåsamverkan.

Avslutningsvis vill vi rikta en uppmaning till utredningen att fördjupa sig i de utmaningar som vi uppfattar primärt syftar till att administrativt effektivisera den egna statliga förvaltningen. Den styrningen innebär ofta centralisering, vilket går stick i stäv med ambitionen om likvärdiga lokala och regionala förutsättningar. Likvärdighet över landet kräver mer av oss alla än riktade utvecklingsmedel för ett grundläggande regionalt utvecklingsansvar.

REGION VÄSTERNORRLAND

Jonny Lundin
Ordförande regionala utvecklingsnämnden